

مدل پارادایمی تحقق فرهنگ خون صلح در راستای صلح و سازش و کاهش جرم میان اقوام

احمد عباسی دره بیدی، طیبه زارعی، مریم محبی پور^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۱۶

چکیده

پدیده «خون صلح» یکی از شیوه‌های صلح و سازش و از راهکارهای مهم در راستای کاهش جرم و حفظ اتحاد و انسجام میان اقوام است. هدف پژوهش حاضر بررسی زمینه‌های تحقق فرهنگ خون صلح در تعاملات انسانی در راستای صلح و سازش میان اقوام و کاهش جرم است. رویکرد پژوهش تفسیری-برساختی و روش آن کیفی مبتنی بر نظریه داده بنیاد جهت تحلیل داده‌ها است. نمونه‌گیری در دسترس و از میان افراد با تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر به شیوه نظری با توجه به اشباع داده‌ها است. به منظور گردآوری داده‌ها با ۲۲ نفر از نخبگان استان کرمانشاه مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد. یافته‌های پژوهش شامل ۳۴۰ مفهوم اولیه، ۶۷ مضمون فرعی و ۱۸ مضمون اصلی بود که مقوله هسته «تحقق فرهنگ خون صلح» با توجه به شرایط علی (۴ مضمون)، شرایط زمینه‌ای (۵ مضمون)، شرایط مداخله‌گر (۴ مضمون)، راهبردها (۴ مضمون)، پیامدها (۲ مضمون) بر ساخت گردید و الگوی نهایی پژوهش ارائه گردید.

واژگان کلیدی: خون صلح، کاهش جرم، استان کرمانشاه، نخبگان، نظریه داده بنیاد، مدل پارادایمی.

^۱ کارشناسی ارشد علوم اجتماعی- شیعه شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

^۲ استادیار و عضو هیئت علمی گروه معارف، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، نویسنده مسئول؛ t_zareie_maaref@yahoo.com

^۳ دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران

مقدمه و طرح مسئله

جنگ، نزاع و درگیری میان انسان‌ها سابقه‌ای به اندازه تاریخ زندگی بشر دارد و از ابتدایی‌ترین دوران زندگی و پیدایش انسان‌ها، درگیری و در برخی مواقع کشتن دیگران در میان بشر وجود داشته است و همانطور که دلایل گوناگونی برای آن وجود داشته است، برخوردها و واکنش‌ها نیز در هر دوره زمانی و موقعیت مکانی در میان اقوام مختلف نسبت به آن متفاوت بوده است. با این وجود قتل و کشتن فرد دیگر به عنوان یکی از آسیب‌ها و کجروی‌های مهم اجتماعی است که بیشتر ماهیتی اجتماعی دارد و بیشتر در تعاملات شخصی و گروهی صورت می‌گیرد و امنیت اجتماعی افراد و گروه‌ها را تهدید می‌کند، زیرا جدی‌ترین نوع خشونت بوده و آسیب وارد شده بر فرد قربانی هیچ‌گونه قابل جبران نیست و برای خویشان و دوستان او نیز سنگین و کمرشکن است (صدیق سروستانی، ۱۳۸۳: ۹۰).

قتل و کشتن دیگری از بزرگترین جنایات محسوب می‌شود که برای آن کیفر سنگین و شدیدی وضع شده است و در بیشتر کشورها مجازات قاتل اعدام است و به همین دلیل در دین اسلام نیز کیفر و عقوبت قاتل، از شدیدترین کیفرها و عقوبت‌ها در دنیا و آخرت است و خداوند در قرآن (آیه ۳۱ سوره مائده) در این خصوص فرموده: «کسی بدون دلیلی یا قصاص در زمین کسی را به قتل برساند، همانند کسی است که تمام انسان‌ها را کشته است و اگر کسی را از مرگ نجات دهد و او را زنده کند (از قصاص و مجازات عفو کند و یا اینکه از حادثه‌ای مرگبار نجات دهد) همانند این است که همه انسان‌ها را زنده ساخته است. با دقت در مفهوم آیه مشخص می‌شود اعضای یک جامعه شبیه به اعضای یک پیکر هستند و در حقیقت قتل یک فرد هجوم به حیات اجتماعی یک جامعه است (شامیانی، ۱۳۸۳: ۱۱۲) و اثر آن به قصاص ختم نمی‌شود و می‌تواند شروعی برای ارتکاب به جرایم دیگر و مخصوصاً قتل‌های دیگر باشد. این امر در جوامع عشیره‌ای نمود بیشتری دارد، چرا که فرد علاوه بر هویت فردی، دارای یک هویت جمعی نیز هست و در این جوامع افراد از انسجام و همبستگی بالایی با جمع برخوردار هستند و ارتکاب جرم و قتل یک نفر از آنان، تجاوز به همه افراد آن جامعه است که با وقوع قتل جامعه به دو گروه بزه‌کار و بزه‌دیده تقسیم شده و پیامد این اتفاق جدایی در جامعه و وقوع و تکرار جرایم مختلف توسط این دو گروه ضد یکدیگر است. اما پاسخ جوامع محلی به قتل برای احتراز از این عواقب و احساس عدم امنیت، خون‌صلح است که در حال حاضر در استان کرمانشاه نیز قابل ملاحظه است (رضوی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱۸).

درگیری و جنگ‌هایی که عمدتاً در میان قبایل و طوایف مختلف مخصوصاً جامعه عشایری و سنتی رخ می‌دهد، عمدتاً ریشه در عوامل اقتصادی، فرهنگی و روانشناختی دارد و چه بسا یک شوخی بی‌اهمیت که آتش یک نبرد خونین را بر افروخته (ارجمندی و نوروزی، ۱۳۸۹: ۲۰) و این امر در جوامع غرب کشور ایران یعنی قومیت‌های لر و کرد از شدت بیشتری برخوردار است، چرا که ساختار جامعه سنتی بوده و همبستگی شدیدی میان اعضا، خاندان و طوایف برقرار است. به عنوان مثال شهر کرمانشاه از قدیمی‌ترین سکونتگاه‌های بشر بوده که آثار به جای مانده در آن، نشان از دوران پارینه سنگی دارد و ساختار اصلی آن را ایلات و عشایر تشکیل می‌دهند که از جمله آن‌ها می‌توان به ایلات سنجایی، زنگنه، کلهر، گوران، لک‌ها اشاره کرد که وجه مشترک آنان سادگی و همبستگی قابل توجه میان اعضا است (رضوی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱۸).

بدون شک از جمله عواملی که بیشترین تاثیرگذاری را در افزایش همبستگی و اتحاد و صلح در جامعه دارد؛ آئین و رسومی است که از گذشته در میان اقوام وجود داشته است و فرهنگ و بافت هر جامعه مشخص ننده نوع آن است. همانطور که گذشت یکی از این رسوم رسم « خون صلح» در استان کرمانشاه است که از دیرباز در این منطقه وجود داشته است و مانع از نزاع و درگیری و سبب حفظ اتحاد و همبستگی کردها در این منطقه از کشور شده است. خون صلح پدیده‌ای چندوجهی است و مبتنی بر فرهنگ افراد منطقه است که درک صحیح آن مستلزم مطالعه دقیق آن از دیدگاه افراد در بافت خاص و ویژه خودشان است. این در حالی است که عمده پژوهش‌های انجام شده پیرامون این مفهوم مبتنی بر روش‌های توصیفی بوده و این امر موجب ناشناخته ماندن متغیرهای زمینه‌ای، علی و مداخله‌گر در رسم خون صلح می‌شود. بنابراین در راستای موفقیت و تحقق بیشتر این رسم در بکارگیری عفو و گذشت و حتی دوری از زمینه‌هایی که منجر به اجرای این رسم شود، لازم است نظرات فرهیختگان و بزرگان این استان به شیوه بهتر و مناسب‌تری براساس الگوی علمی شناسانده شود، به همین دلیل هدف اصلی پژوهش حاضر طراحی مدل پارادایمی تحقق فرهنگ خون صلح در راستای صلح و سازش میان اقوام از نظر افراد با تحصیلات عالی و نخبگان استان کرمانشاه براساس رویکرد کیفی و نظریه زمینه‌ای است. بنابراین سوالات اصلی در این رابطه عبارتند از؛

- ۱- شرایط علی مدل پارادایمی تحقق فرهنگ خون صلح در راستای صلح و سازش میان اقوام چیست؟
- ۲- شرایط زمینه‌ای مدل پارادایمی تحقق فرهنگ خون صلح در راستای صلح و سازش میان اقوام چیست؟
- ۳- شرایط مداخله‌گر مدل پارادایمی تحقق فرهنگ خون صلح در راستای صلح و سازش میان اقوام چیست؟
- ۴- راهبردهای مدل پارادایمی تحقق فرهنگ خون صلح در راستای صلح و سازش میان اقوام چیست؟
- ۵- پیامدهای مدل پارادایمی تحقق فرهنگ خون صلح در راستای صلح و سازش میان اقوام چیست؟

۱. تحقیقات پیشین

صلح و مفاهیم همراه آن از جمله موضوعاتی هستند که پیرامون آن‌ها تا کنون کتب، پژوهش‌ها، مقالات و مطالب فراوانی به رشته تحریر درآمده است و علاقه‌مندان به صلح از زوایا و جهات مختلف به این امر پرداخته‌اند. با این وجود هنگامی که صحبت از خون صلح می‌گردد، با بررسی‌هایی که پژوهشگر در میان منابع مختلف از جمله کتب، پایان‌نامه، مقالات علمی- پژوهشی و تخصصی، همایش‌ها و ... در مورد موضوع پژوهش داشته است، موارد اندکی به این موضوع پرداخته‌اند که در ادامه به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌گردد؛

از جمله کتاب‌هایی که پیرامون خون صلح و خون بس نوشته شده است، می‌توان به کتاب «خون بس» نوشته باریکو داستان نویس ایتالیایی (۱۳۹۸) اشاره کرد که داستانی پیرامون یک قتل است که با خون صلح تمام می‌شود. بخشی (۱۳۸۴) در کتاب دیگری با عنوان «خون بس در کهگیلویه و بویراحمد» به رسم خون بس برای پایان دادن به انتقام‌های قتل از طریق ازدواج دختران طایفه قاتل پرداخته‌است. همچنین کتاب دیگری گل محمدی (۱۳۷۹) با عنوان «خون بس و عشق‌های خیابانی»، به صورت داستان نوشته است که اشاره به کشته شدن داماد در مراسم عروسی و پس از آن اجرای مراسم خون بس و خون صلح را دارد.

از سایر پژوهش‌های انجام شده در مورد موضوع می‌توان به مقالات زیر اشاره نمود؛

- نامیان و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی آداب خون بس در آئین و رسوم سنتی ایران براساس تحلیل کارکردگرایانه دورکیم پرداخته‌اند و معتقدند خون بس (خون صلح) به عنوان یک رسم دارای کارکردهای ترمیمی و تنبیهی است که مطالعه کارکردهای این رسم در میان ایلات و عشایر، کارکرد ترمیمی آن را نشان داده و البته طرف دیگر قضیه امری به نام حقوق تنبیهی علیه دختران است که حق انتخاب آنان را به نفع ترمیم و یا حفظ جامعه، نادیده انگاشته و به همین دلیل، رسم خون بس همچون سایر پدیده‌های اجتماعی کارکرد مثبت و منفی دارد.

- در یک پژوهش دیگر خان‌محمدی و احسانی (۱۳۹۷) به مطالعه انسان‌شناسی پدیده خون‌بس در منطقه صیدون خوزستان پرداخته و به این نتیجه رسیده که محدودیت سرزمینی، پیمان‌های ایلی و نظام ایلخانی از علل این پدیده و قتل، جرح و خسارت از عوامل مهم آن است و کارکردهایی چون: اتحاد طایفه، از بین بردن اختلافات، افزایش جمعیت و خانواده، حفظ انسجام و احترام بزرگان، کدخداها و زنان دارد. «خون‌بس» هرچند دارای آثار کوتاه‌مدت قومی است، اما در درازمدت نتایج نامطلوبی برای برخی افراد به همراه داشته است؛ ضمن آنکه برخی از جنبه‌های آن با آموزه‌های اسلام ناهمخوانی دارد.

غلامی و مرادقلی (۱۳۹۴) در پژوهش دیگری به بررسی حقوقی پدیده «خون صلح» پرداخته و معتقدند که خون صلح با مشارکت فعال اعضای جامعه یک محله، اولیاء دم، قاتل و خویشان او، باعث اصلاح روابط گسسته شده جامعه و جلوگیری از وقوع جرائم احتمالی در آینده گردیده و تناسب این آیین با ویژگی‌های حاکم بر جوامع مقید به خون صلح، اصلاح و احیای ارتباط بریده شده میان طرفین و جلوگیری از وقوع مجدد جرم را به همراه دارد.

در پژوهش دیگری رضوی‌فرد، مرادقلی و ضرغامی (۱۳۹۵) به بررسی آثار ترمیمی خون صلح در استان کرمانشاه پرداخته و به این نتیجه رسیدند که این امر راه حلی غیرکیفری و عرفی برای حل و فصل اختلافات قتل بوده و پذیرش قاتل بعد از اجرای مراسم، در جامعه موفقیت آمیز بوده و می‌تواند زندگی عادی خود را از سر گیرد.

ارجمندی و نوروزی (۱۳۸۹) در مطالعه دیگری به بررسی حل منازعات قوم بختیاری در شهرستان ایذه از طریق رسم خون بس یا خون بری که همان خون صلح است پرداخته و به این نتیجه رسیدند که منازعات قومی را که بخاطر قتل پدید می‌آید، بواسطه خون بس و خون بری در میان بختیاری‌ها می‌توان حل و فصل نمود.

همانطور که در پیشینه و تحقیقات قبلی مشخص است، تا کنون پژوهشی به صورت منسجم و علمی به ارائه مدلی در راستای تحقق فرهنگ خون صلح در جهت صلح و سازش میان اقوام ارائه نکرده است و لذا هدف و اهمیت این پژوهش برای آن است تا با ارائه یک مدل کاربردی، در این راستا اقدام نماید و زمینه را برای صلح و سازش بیشتر میان اقوام، قبایل و طوایف فراهم سازد.

۲. مباحث مفهومی و نظری

در این قسمت از پژوهش به بحث‌های نظری پیرامون مفهوم مهم پژوهش (خون صلح، خون بس) پرداخته شده است.

۲-۱. خون صلح، خون بس، خون بر

آئین خون بس یا خون صلح که در برخی جوامع خون‌بر هم نامیده می‌شود، نوعی قاعده عرفی و اجتماعی است که جهت تنظیم روابط اجتماعی میان جوامع مختلف؛ از جمله جامعه عشایری و طایفه‌ای با تکیه بر هنجار، اخلاق و فرهنگ

قومی و قبیله‌ای به کار می‌رود (نامیان و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۰). به طور مشخص خون صلح واژه‌ای است که بیشتر در کرمانشاه به کار می‌رود و در میان اقوام دیگر چون بختیاری‌ها و اهالی لرستان بیشتر با عنوان خون‌بس از آن یاد می‌شود و لذا معنا و مفهوم مشابه دارند و این واژگان عباراتی مختلف هستند که اشاره به سنت خاص و کاملاً مشابه دارند (رضوی-فرد و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱۹؛ غلامی و مرادقلی، ۱۳۹۴: ۱۶۱).

خون بست در فرهنگ لغت به معنای فدیة قتل، خون‌بها و دیه و ذیل خون‌بس کردن به خون‌بر کردن، قصاص قتل را به ادای دیه تبدیل نمودن، گرفتن دیه قتل و قصاص را عفو کردن دانسته‌اند (دهخدا، ۱۳۹۰: ۱۲۰۲). که وجه تسمیه همه این موارد جلوگیری و بند آوردن خونریزی‌هایی است که نتیجه اولین قتل و در جایگاه انتقام از سوی طرفین صورت می‌گیرد. اما خون صلح به طور مشخص واکنشی جامعه‌ی به قتل از طرف جامعه محلی و در راستای ترمیم و پر کردن شکاف به وجود آمده است؛ بدین صورت که در این آئین و طبق مراسمی خاص و رسمی، عده‌ای از بزرگان و ریش سفیدان با در دست داشتن کارد و قرآن، قاتل را دست بسته نزد خونداران احضار کرده تا اینکه آن‌ها او را قصاص کرده یا به خاطر قرآن ببخشند (رضوی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱۹).

از آنجایی که خون‌بس و خون‌صلح یک رسم سنتی بوده و از قدیم به ثبت سنت‌ها و مکتوب نمودن آن‌ها ارزش چندانی قائل نبودند (کیسبرگ، ۱۳۸۸: ۱۴) در خصوص مبدأ خون‌صلح سند و مدرک مکتوبی برای مشخص کردن تاریخچه آن در دست نیست و آنچه از آن عنوان می‌گردد، مبنایی روایی و شفاهی دارد. با این وجود برخی آغاز این سنت را از اوایل دوره اسلامی و یا دوران جاهلیت می‌دانند و عده‌ای معتقدند که این رسم از قدیم وجود داشته و همپا با زندگی اجتماعی لرها به وجود آمده است (رضوی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۲۰).

۲-۲. نظریات مرتبط با خون‌صلح

از مهمترین نظریاتی که برای تبیین پدیده خون‌بس، خون‌صلح به کار می‌رود، می‌توان به نظریاتی اشاره نمود که جوامع در یک تقسیم‌بندی به دو گروه یا چند گروه تقسیم می‌کنند که عمده این تقسیم‌بندی براساس شهری و روستایی یا قبیله‌ای و روستایی است. با این وجود از مهمترین نظریات مورد استفاده می‌توان به نظریه ابن‌خلدون (تقسیم جوامع به دو گروه بدوی و روستایی)، نظریه تونیس (تقسیم جوامع به دو مفهوم اجتماع و جامعه)، نظریه دورکیم (معنا و مفهوم مناسبات اجتماعی، همبستگی با عنوان همبستگی مکانیکی و همبستگی ارگانیکی، حقوق ترمیمی و حقوق تنبیهی)، نظریه مارشال (عدالت ترمیمی و عدالت کیفری) و نظریه ماترا (ارج نهادن قوانین جامعه توسط بزهکاران و موجه سازی جرم توسط مجرمان) اشاره نمود (نک؛ نامیان و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۷-۱۱۰).

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس رویکرد تفسیرگرایی اجتماعی و با روش کیفی^۱ سازمان یافته است. شیوه گردآوری اطلاعات، مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساخت یافته است و در نهایت برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش نظریه زمینه‌ای استفاده شده است. هدف نظریه زمینه‌ای، ساختن نظریه‌ای است که بتواند از طریق گردآوری سیستماتیک اطلاعات و تجزیه و تحلیل آنها پدیده مورد را روشن کند (ربانی و عباس‌زاده، ۱۳۸۸: ۱۷۰). در پژوهش حاضر از راهبرد نظریه

^۱ Qualitative Method

زمینه‌ای برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد؛ بدین ترتیب که پس از انجام هر مصاحبه، داده‌ها جمع آوری و کدگذاری در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد؛ سپس تمام مقوله‌ها با یکدیگر ترکیب و براساس مدل پارادایمی، الگوی زمینه‌ای الگوی تحقق فرهنگ خون صلح در راستای صلح و سازش میان اقوام طراحی شد. روش‌های کیفی انواع متعددی مانند؛ پدیدار شناسی، قوم‌نگاری، تحلیل روایتی، مطالعه موردی و روش داده بنیاد دارد، دلیل استفاده از روش داده بنیاد در این پژوهش این بود که مدلی برای تحقق فرهنگ خون صلح در جامعه و میان اقوام وجود نداشت و به کارگیری این روش پژوهش می‌تواند چنین چارچوبی را فراهم کند. چرا که در روش داده بنیاد، الگو مستقیماً از داده‌هایی استخراج می‌شود که در جریان پژوهش به صورت منظم جمع آوری و تحلیل شده‌اند. مدل پارادایمی استراوس و کوربین سعی دارد تا یک چارچوب نظری منظم ارائه کند که هر طبقه با بررسی شرایط علی (عواملی که زمینه ایجاد پدیده را فراهم می‌کنند)، شرایط زمینه‌ای (شرایطی که کلی و مربوط به محیط کلان هستند)، شرایط مداخله‌گر (شرایطی که باعث تسهیل یا کندتر شدن پدیده مورد نظر می‌شوند) و راهبردها (اقدامات مثبت و منفی که حالت سلبی و ایجابی برای پدیده مورد نظر دارند) و پیامدها و نتایج بررسی می‌گردد (استراوس و کوربین، ۱۹۹۴).

موضوع پژوهش تحقق فرهنگ خون صلح در جامعه از دید ساکنان کرمانشاه است و بدین ترتیب سوالاتی کلی درباره خون صلح و سازش میان اقوام در مواقع بحرانی و مخصوصاً هنگام قتل آغاز شده است. سپس سوالات عمیق‌تری درباره کنش‌های افراد در هنگام مواجهه با این چنین مواردی، تأثیرات قومی قبیله‌ای و فرهنگی، همچنین عوامل تأثیرگذار بر این امر مورد سوال قرار گرفت. سوالات به صورت نیمه ساختاریافته و به گونه‌ای بودند که مصاحبه‌گر توانایی جهت دادن به مسیر بحث را داشته باشد. عمدتاً مصاحبه‌ها از ۱۵ تا ۴۵ دقیقه به طول انجامید تا محقق به عمق مسئله مورد نظر برسد و اغلب مصاحبه‌ها به صورت مجازی و عده‌ای نیز حضوری انجام شد.

۱-۳. جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

میدان تحقیق قلمرو و فضایی است که عملیات تحقیق در آن انجام می‌شود (محمدپور، ۱۳۹۰: ۲۳۴) و در تئوری داده بنیاد به جای یک جامعه گسترده و بزرگ با موقعیتی منحصر به فرد سروکار داریم که گستره و قلمرو آن، موضوع و مسئله تحقیق را مشخص می‌کند و اگر موضوع متعلق به یک سرزمین، منطقه، شهر یا روستا، دانشگاه و محله و ... است، به همین صورت دامنه مطالعه بر اساس آن تعیین می‌گردد (فراستخواه، ۱۳۹۵: ۱۳۴). بنابراین جامعه آماری این پژوهش ساکنان استان کرمانشاه انتخاب شدند و برای نمونه‌گیری از فرآیند نمونه‌گیری هدفمند^۱ و نظری^۲ از میان نخبگان جامعه و کسانی که دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر هستند، استفاده شد. هدفمند به این معنا که بتواند بر اساس موضوع، مسئله و موقعیت و هدف تحقیق، گروه‌های هدف و اطلاع رسانی را تعریف کند. نظری بودن نیز به معنای آن است که کفایت لازم برای رساندن محقق به سطح انتزاع نظری را داشته باشد و به همین دلیل است که نمونه‌گیری نظری، فرآیندی تکرار شونده است تا زمانی که داده‌ها به کفایت محتوایی برسد و محقق را به سطح انتزاع نظری و اکتشاف نظریه (یا گزاره‌های فرضیه‌ای معتبر) برساند (فراستخواه، ۱۳۹۵: ۱۳۵). معیار اندازه نمونه در این پژوهش اشباع

^۱ Purposive sample

^۲ Theoretical sample

نظری بود که با ۲۲ مصاحبه این امر حاصل گشت و دیگر مقوله جدیدی به دست نیامد (گلاسر، ۲۰۱۷). اشباع نظری معیاری برای تعیین نمونه‌ها براساس پاسخ به سوال‌های عمده تحقیق تا اشباع یافته‌ها و عدم تولید داده‌های جدیدی در فرآیند گردآوری است (محمدپور، ۱۳۹۰: ۳۳۳). در ادامه در جدول زیر مشخصات نمونه مورد مطالعه آمده است.

چشم‌ششششش ۱- مششش ۱۱ ننتنگن پژژش

ردیف	نام مستعار	سن	جنس	تحصیلات	وضعیت تاهل	شغل
۱	مجید	۲۴	مرد	دانشجو ارشد	مجرد	آزاد
۲	سامان	۳۵	مرد	کارشناس ارشد	متاهل	کارمند
۳	مهدی	۳۳	مرد	کارشناس ارشد	متاهل	کارمند
۴	سکینه	۲۵	زن	کارشناس ارشد	متاهل	خانه دار
۵	علیرضا	۲۷	مرد	دانشجو ارشد	مجرد	آزاد
۶	معصومه	۲۵	زن	کارشناس ارشد	متاهل	کارمند
۷	حسن	۳۲	مرد	کارشناس ارشد	مجرد	مهندس عمران
۸	فائزه	۲۴	زن	دانشجو ارشد	مجرد	دانشجو
۹	ریحانه	۲۷	زن	دانشجو ارشد	متاهل	معلم
۱۰	مسعود	۴۸	مرد	کارشناس ارشد	متاهل	کارمند
۱۱	علی اصغر	۳۳	مرد	کارشناس ارشد	متاهل	آزاد
۱۲	حمیده	۲۵	زن	دانشجو ارشد	مجرد	دانشجو
۱۳	حسین	۶۰	مرد	کارشناس ارشد	متاهل	مدرس زبان
۱۴	جلال	۲۸	مرد	کارشناس ارشد	متاهل	بنگاه دار
۱۵	مژگان	۲۷	زن	کارشناس ارشد	متاهل	خانه دار
۱۶	رحمان	۳۹	مرد	کارشناس ارشد	متاهل	آزاد
۱۷	مرجان	۳۰	زن	کارشناس ارشد	متاهل	خانه دار
۱۸	داود	۳۵	مرد	دکتری	مجرد	استاد
۱۹	زهرا	۲۶	زن	دانشجو ارشد	متاهل	خانه دار
۲۰	محمدحسن	۳۳	مرد	کارشناس ارشد	مجرد	راننده
۲۱	سعید	۳۴	مرد	کارشناس ارشد	متاهل	نظامی
۲۲	نگار	۲۶	زن	دکتری	متاهل	پزشک عمومی

^۱ Glaser

راهنما دها	کنترل و مدیریت احساسات فضیلت‌های اخلاقی	پذیرش مشکل پیش آمده، بهره‌مندی از قدرت و نفوذ ریش سفیدان و بزرگان،
		داشتن روحیه عفو و گذشت، پرهیز از پرداختن به حواشی، رعایت عدل و عدالت، احترام به تفاوت‌های فرهنگی، کنترل خشم
	تبلیغات حمایت	تبلیغ در رسانه ملی، آموزش از خانواده، آگاهی بخشی نسبت به عواقب خشم و انتقام، رفع موانع
		تجلیل از بزرگان خون‌صلح، حمایت از افراد طالب صلح
پیامدها	اولیه	کاهش جرم و تنش‌ها و نزاع و درگیری، آرامش افراد، کاهش پرونده‌ها و مخارج قضایی، احساس امنیت، احساس و پذیرش مسئولیت
		تحکیم بنیان خانواده، تقویت نועدوستی، حفظ و سلامت جامعه
	ثانویه	افزایش احترام به سنت‌ها و بزرگان هر جامعه، همدلی و انسجام، امنیت بیشتر،

در ادامه با توجه به نتایج و مقولات ارائه شده در جدول ۲ مقولات و کدهای شناسایی شده، به تفصیل بحث می‌شوند.

۴-۱- شرایط علی

منظور از شرایط علی، مواردی است که زمینه ایجاد پدیده مورد نظر را فراهم می‌کند و عاملی مستقیم و اصلی به وجود آورنده پدیده مورد نظر (تحقق فرهنگ خون‌صلح) هستند. براساس تحلیل نظرات نخبگان در جدول ۲ شرایط علی در تحقق فرهنگ خون‌صلح در ۴ مقوله محوری «آموزش مؤثر»، «اعتبار و ارزش خون‌صلح»، «کارکردهای خون-صلح» و «فرهنگ‌سازی» به دست آمد. برخی اظهارات مهم پاسخگویان در ذیل مضامین اصلی عبارت بود از؛

- اکثر خشونت‌ها ناشی از اعتماد نداشتن مردم به هم دیگس اگر بهم اعتماد داشته باشند و به هم احترام بزارن خشونت کمتر میشه و اصلا ربطی به یه منطقه نداره برای کل جوامع همینه و باید پشت هم باشن و در همه چیز صداقت داشته باشن که صلح برقرار شه (پاسخگو شماره ۱).

- هر جامعه ای که داری جمعیت برای همزیستی و کار در کنار هم باشد برای داشتن آرامش در زندگی و کار و روابط اجتماعی نیاز به صلح و آرامش دارد در مورد کرمانشاه که یک جامعه چند فرهنگی (کرد-فارس- ترک- لر و لک است) به نظر من باید دانش و آگاهی مردم را برای داشتن آرامش و امنیت در سایه صلح ارتقا داد و به هر روشی افراد را برای لذت بردن از یک زندگی بدون حس خصومت و خشونت از همدیگر ترغیب کرد (پاسخگوی شماره ۱۳).

- همچنین تربیت ناصحیح فرزندان به دلیل ناآگاهی والدین نیز باعث و بانی این پدیده ی فرهنگی شده است. چرا که به عنوان مثال، هر روز در جامعه، والدینی را می بینیم که فرزند خود را تشویق می کنند حرفه ی ورزشی را پیش بگیرد که بتواند در مواجهه با مشاجره های کوچک با قدرت فیزیکی برتری خود را ثابت کرده و حتی به طرف مشاجره خود آسیب برساند. در مدارس نیز عدم نظارت کافی بر رفتار دانش آموزان و عدم جلوگیری رفتارهای پرخاشگرانه آنها سبب تقویت رفتار پرخاشجویانه در دانش آموزان شده است (پاسخگو شماره ۲۲).

۲-۴- شرایط زمینه ای

شرایط زمینه ای که مربوط به محیط کلی و کلان هستند، بسترساز عام شکل گیری پدیده خون صلح و تحقق آن در پژوهش به حساب می آیند. پس از بررسی و تحلیل مصاحبه های نخبگان که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است، شرایط زمینه ای تحقق فرهنگ خون صلح در کرمانشاه شامل ۵ مضمون اصلی؛ «پذیرش»، «شخصیت و هویت»، «گروه ستاد خون صلح»، «رفتارهای مورد پسند» و «گفتگو» بر ساخته شد که در ادامه برخی از اظهارات نخبگان آمده است؛

- به نظر می رسد از مهمترین شرایط برای تحقق فرهنگ خون صلح توسل به بزرگان آئینی و مذهبی و تقویت مسالمت و رواداری است که می تواند هر چه بیشتر فرهنگ خون صلح و خشونت زدایی را در شهری مانند کرمانشاه تقویت نماید (پاسخگوی شماره ۱۰).

- به نظر من فرهنگ و آئین خون صلح رسمی است که بر پایه پیرسالاری و احترام به ارزش ها برای حفظ اتحاد و انسجام و پرهیز از کجروی های اجتماعی و ایجاد ناامنی تدارک دیده شده است و تابع شرایط متفاوتی است که راه اندازی ستادها و گروه هایی جهت کمک دهی به افراد داغ دیده و تقویت فرهنگ صلح در جامعه می تواند از جمله این شرایط بشمار آید (پاسخگو شماره ۹).

- داشتن یک پیرو یا سرگروه یا سرپرست که سرپرستی قوم یا خانواده را برعهده داشته باشد و بین آنها صلح را رواج دهد و آنها را کنترل کند. آنها را به رفتار نیک و صلح طلبانه پند دهد و آنها را به خواندن کتاب هایی با موضوع های اخلاقی تشویق کند (پاسخگو شماره ۴).

۴-۳- شرایط مداخله گر

در ذیل شرایط مداخله گر که به عنوان شرایط تسهیل گر و مداخله کننده در شکل گیری پدیده مورد نظر مطرح است، ۴ مضمون اصلی شامل؛ «احترام و قدرت بزرگان»، «سرمایه اجتماعی»، «شرایط اقتصادی و اجتماعی» و «حفظ آرامش» بر ساخت گردید. چنانچه این عوامل بتوانند با حفظ احترام بزرگان و در نظر گیری شرایط مختلف، زمینه نگرش مطلوب را به فرهنگ خون صلح در جامعه اشاعه دهند، می توان پیامد مثبت آن را شاهد بود. پیرامون فرهنگ خون صلح دادن آرامش به خانواده مقتول و آسیب دیده امر مهمی محسوب می شود که در میان نظرات نخبگان نیز به ان اشاره شده است؛

- از عواملی که می تواند زمینه ساز ایجاد خون صلح باشد، ایجاد یک گروه از افراد فرهیخته و دوران دیده که آرامش خاطر به خانواده قربانی بدهند و بعنوان یک واسطه یا ریش سفید خانواده قربانی را به آرامش و صلح دعوت کرده و آنها را متقاعد کنند که عفو و بخشش موجب تسلی خاطر خانواده داغدار می شود (پاسخگو شماره ۳).

- به نظر من شرایطی که می‌تواند در تسهیل فرهنگ خون‌صلح اثرگذار باشد، توجه به تخصیص منابع در میان افراد است و اگر بتوانند عدالت را در میان مردمان نهادینه کرد و غنائم و فرصت‌های زندگی را با ترازوی عدالت تقسیم کرد، در آن صورت، حجم عمده‌ای از جنگ‌ها کاسته خواهد شد (پاسخگو شماره ۸).

۴-۴- راهبردها

راهبردها از جمله اقداماتی مثبت و منفی هستند که در راستای دستیابی به مقوله اصلی مطرح می‌شوند که در پژوهش حاضر در راستای تحقق فرهنگ خون‌صلح ۴ راهبرد «کنترل و مدیریت احساسات»، «فضیلت‌های اخلاقی»، «تبلیغات» و «حمایت» شکل گرفتند و فضیلت‌های اخلاقی داشتن روحیه عطف و مهربانی، کنترل خشم، عفو و گذشت است که در میان نظرات پاسخگویان نیز بسیار به آن اشاره شده است و می‌تواند اقدامی مؤثر در تحقق فرهنگ خون‌صلح در جامعه کرمانشاه باشد. مصاحبه شوندگان معتقد بودند؛

- تبلیغ این فرهنگ در رسانه ملی و شبکه استانی و بخصوص شبکه های مجازی و جا انداختن اینکه این فرهنگی نیکوست و بسمت آرامش روان جامعه پیش می‌رود (پاسخگو شماره ۱۵).

- نکته ی بسیار مهم در جهت پذیرش و اقدام به خون‌صلح، این است که در فرآیند خون‌صلح باید قطعا جانب عدل و عدالت رعایت شود. زیرا در صورتی که افراد جامعه مشاهده کنند که در این مسئله جانبداری و سوگیری رخ داده و حق آن‌ها تضییع شده است به هیچ وجه به خون‌صلح به عنوان یک راهکار اعتماد نکرده و در مسائل آتی به آن رجوع نخواهند کرد (پاسخگو شماره ۱۸).

۴-۵- پیامدها

پیامدها نتیجه به کار بستن راهبردها هستند که در ذیل دو مضمون اصلی پیامدهای اولیه و ثانویه مطابق جدول ۲ شکل گرفتند. مقوله‌های پیامدهای اولیه می‌تواند این باشد که افراد احساس مسئولیت بیشتری نسبت به رفتار خود خواهند داشت و با کاهش جرایم، پرونده‌ها و مخارج قضایی نیز کاهش پیدا می‌کند و به عنوان پیامدهای ثانویه نوع دوستی در جامعه افزایش پیدا کرده و سلامت و امنیت جامعه ارتقا یافته و زمینه را برای اتحاد و انسجام بیشتر مهیا می‌گرداند. برخی از اظهارات نخبگان در این رابطه عبارت است از؛

- یکی از مهمترین اثر خون‌صلح کردن بعد از یک حادثه فراهم شدن آرامش فکری و روحی در جامعه است طرفین دعوا با آرامش بیشتری در جامعه زندگی می‌کنند و از فکر انتقام گرفتن از همدیگر و ترس از روبرو شدن و حضور یافتن در کنار هم فارغ خواهند آمد و اجتماع هم با آرامش بیشتری به روند خود ادامه خواهد داد همیشه زندگی در حالت صلح بهتر از حالت خشم و نفرت بوده و هست بنابراین به نظر من خون‌صلح باعث آرامش خاطر در خود و در زندگی و حتی در بعدی بزرگتر در جامعه خواهد بود (پاسخگو شماره ۱۳).

- تحقق فرهنگ خون‌بس و خشونت زدایی باعث بوجود آمدن فضای امن و احساس امنیت بیشتر شهروندان و تقویت حس شهروندی و احساس مسئولیت شهروندان در قبال مسایل و مشکلات خانواده و جامعه می‌شود (پاسخگو شماره ۹).

۶-۴- مدل پارادایمی پژوهش

در این قسمت پژوهشگر به طور روشمند با ارتباط دادن مقولات محوری با سایر مقولات به نگارش نظریه اقدام می‌کند و این نظریه شرحی انتزاعی برای فرآیندی است که در پژوهش مطالعه شده است (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶). بنابراین مدل ترسیمی ارائه شده در شکل یک، بیان تصویری این روابط است.

استان کرمانشاه به طور خاص منظور نیست و آن را در میان سایر اقوام که مفهوم مشابه و مشترکی با عناوین خون‌بس، خون‌بر و ... دارند، نیز می‌تواند تحقق پیدا کند. عمده خبرگان بر این نظر بودند که ضرورت دارد فرهنگ خون‌صلح به خوبی شناخته و مورد استفاده قرار گیرد تا با توجه به ایجاد وجدان جمعی و پذیرش مسئولیت نسبت به دیگران، مانع از وقوع جرم و جنایات و ادامه یافتن قتل شود. همچنان که آن‌ها به نقش مهم و اثرگذار ریش سفیدان و بزرگان در این رابطه بسیار تأکید داشته و حفظ ارزش و احترام این افراد که هم در تعالیم دینی و هم فرهنگ و سنت ایرانیان مورد تأکید است، باعث حفظ آرامش، انسجام و امنیت در جامعه می‌گردد.

یافته‌های این تحقیق را می‌توان با پژوهش‌های نمایان و همکاران (۱۳۹۹)، خان‌محمدی و احسانی (۱۳۹۷)، رضوی‌فرد و همکاران (۱۳۹۵)، غلامی و مرادقلی (۱۳۹۴) و ارجمندی و نوروزی (۱۳۸۹) که عمده نتایج آن‌ها بر مطلوبیت و ارزشمندی خون‌صلح در راستای اتحاد و پیشگیری از درگیری و نزاع است، همسو دانست. در عمده پژوهش‌های یاد شده از خون‌صلح و مفاهیم مشابه آن (خون‌بس و خون‌بر) به عنوان یک آئین و سنت دیرین نامبرده شده است که کارکرد ترمیمی دارد و مانع از تداوم جنگ و کشتار انسان‌ها می‌گردد.

در تبیین یافته‌ها می‌توان گفت همانگونه که نظریات مختلف جامعه‌شناختی و روانشناختی اشاره داشته‌اند، خن‌صلح یکی از مراسماتی است که باعث حفظ همدلی و کارکردی ترمیمی در راستای انسجام و اتحاد، صلح و سازش و جلوگیری از گسترش کجروی‌ها در جامعه دارد. از آنجایی که ریش سفیدان و بزرگان نقش مهمی در این امر دارند، اجرای خون‌صلح به تثبیت نقش و احترام آن‌ها در حفظ اتحاد و انسجام جوامع قبیله‌ای و قومی کمک بسیار می‌کند و با داشتن کارکرد و اثربخشی فراوان در جوامع سنتی و حتی مدرن، باعث کاهش تنش‌ها، درگیری‌ها، خانواده و فامیل دوستی، آرامش و امنیت می‌گردد. زیرا بروز درگیری، اختلاف، سوءتفاهم و جنگ همیشه ملازم انسان بوده و انسان‌ها همیشه به دنبال صلح و آرامش و رفع و حل مشکلات با پرداخت کمترین هزینه و آسیب بوده‌اند.

براساس رویکرد شناختی-عاطفی نیز خون‌صلح و تحقق آن باید مبتنی بر ابعاد شناختی، نگرشی، عاطفی و شخصیتی (أتایا و همکاران، ۲۰۱۳) باشد و مسئولان و کارگزاران استان کرمانشاه سعی داشته باشند تا از دوران کودکی و نوجوانی افراد را از طریق ایجاد نگرش مثبت نسبت به سنت‌های پسندیده آشنا گردانند و زمینه را برای پذیرش و فرهنگ‌سازی آن‌ها فراهم سازند. در واقع برای شکل‌گیری فرهنگ خون‌صلح در جامعه بیش از هر چیز باید شرایط و زمینه‌های آن شناخته شود و شخصیت و هویت افراد از کودکی در راستای صلح و پرهیز از خشم و دشمنی رشد داده شود که این امر مستلزم بازنگری در شیوه‌های تربیت، تبلیغات، معرفی آداب و رسوم در شبکه‌های تلویزیونی و مجازی است. در راستای نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود؛

- اجرای مراسمات خون‌صلح در ابعاد گسترده حتی به شیوه‌های شبیه‌سازی شده و آموزش صلح‌دوستی در برنامه‌ها.
- تبلیغات و اختصاص برنامه‌های آموزشی در شبکه استانی در جهت آموزش و ترویج صلح و احترام به سنت‌ها.
- با توجه به نقش خانواده‌ها در تربیت و ایجاد صلح، بازگویی تجربه‌های موفق خون‌صلح و تشویق فرزندان در برقراری صلح و دوستی می‌تواند مؤثر باشد.
- تعریف و گنجاندن فرهنگ خون‌صلح در برنامه‌های رسانه‌ای و حتی برنامه‌های پرورشی مدارس.

- بازشناسی و بازگویی اهمیت خون صلح در قطع نمودن زنجیره قتل و کاهش جرم‌های مرتبط.

منابع

فقه‌فلسفه

۱. ارجمندی، غلامرضا؛ نوروزی، ابوالقاسم (۱۳۸۹). « حل منازعات قومی در میان عشایر بختیاری شهرستان ایذه: رسم "خون بری" یا "خون بس"»، **نشریه بررسی مسائل اجتماعی ایران**، دوره اول، شماره اول، صص ۴۴-۱.
۲. باریکو، الساندرو (۱۳۹۸). **خون بس**، ترجمه امیرمحمد جوادی، چاپ دوم، تهران: کتاب پارسه.
۳. بخشی، زیبا (۱۳۸۴). **خون بس در کهگیلویه و بویراحمد**، چاپ اول، یاسوج: سازمان بسیج دانشجویی.
۴. خان‌محمدی، کریم؛ احسانی، حکیمه (۱۳۹۷). « مطالعه انسان‌شناختی پدیده «خون‌بس» در منطقه صیدون خوزستان»، **اسلام و مطالعات اجتماعی**، شماره ۲۱، صص ۱۶۹-۱۴۰.
۵. دهخدا، علی اکبر (۱۳۹۰). **فرهنگ متوسط دهخدا**، چاپ دوم، تهران: دانشگاه تهران.
۶. ربانی خوراسگانی، علی؛ عباس زاده، محمد (۱۳۸۸). «رویکرد نظریه زمینه‌ای روش نرم یا سخت»، **جامعه‌شناسی کاربری**، دوره ۲۰، شماره ۴، پیاپی ۴، صص ۱۸۳-۱۶۹.
۷. رضوی فرد، بهزاد؛ مرادقلی، حسین؛ ضرغامی، سیروس (۱۳۹۵). «بررسی آثار ترمیمی اجرای مراسم خون صلح؛ مطالعه موردی استان کرمانشاه»، **مجله حقوقی دادگستری**، سال هشتم، شماره ۹۴، صص ۲۳۸-۲۱۸.
۸. شامیانی، هوشنگ (۱۳۸۳). **حقوق کیفری اختصاصی**، جلد اول، تهران: مجد.
۹. صدیق سروستانی، رحمت اله (۱۳۸۳). **آسیب‌های اجتماعی**، تهران: آن.
۱۰. غلامی، حسین؛ مرادقلی، حسین (۱۳۹۴). «خون صلح؛ حل و فصل سنتی قتل»، **پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی**، شماره ۵، صص ۱۸۴-۱۵۹.
۱۱. فراستخواه، مسعود (۱۳۹۵). **روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی** (چاپ دوم)، تهران: آگاه.
۱۲. کیمبرگ، جولیان (۱۳۸۳). **تاریخ حقوق کیفی بین‌النهرین**، ترجمه علی حسین نجف ابرندآبادی و حسین بادامچی، تهران: سمت.
۱۳. گل محمدی، زهرا (۱۳۷۹). **خون بس و عشق‌های خیابانی**، چاپ اول، شیراز: تخت جمشید.
۱۴. محمدپور، احمد (۱۳۹۰). **روش تحقیق کیفی، ضد روش ۲، مراحل و رویه‌های علمی در روش شناسی کیفی**، جلد دوم، تهران: جامعه‌شناسان.
۱۵. نامیان، فاطمه؛ عشایری، طاها؛ صالحی، حوریه سادات؛ سیفی، محمدرضا (۱۳۹۹). « خون بس در فرهنگ سنتی ایران: تحلیل کارکرد گرایانه از منظر دورکیم»، **نشریه فرهنگ مردم ایران**، شماره ۶۰، صص ۱۰۷-۱۳۰.

الگلسی

1. Glaser, B. (2017). *Discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Rutledge.

2. Otuya, R., Kibas, P., & Otuya, J. (2013). A proposed approach for teaching entrepreneurship education in Kenya. *Commitment*, 4(8): 204-209.
3. Strauss, A., & Corbin, J. (1994). Grounded theory methodology: An overview. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 273–285). Sage Publications, Inc.

The paradigmatic model of realizing the blood culture of peace in line with peace and compromise and reducing crime among ethnic groups

Abstract

The phenomenon of "peace blood" is one of the methods of peace and compromise and one of the important solutions in order to reduce crime and maintain unity and cohesion among ethnic groups. The purpose of the present research is to investigate the fields of realizing the blood culture of peace in human interactions in the direction of peace and reconciliation between ethnic groups and crime reduction. The approach of interpretative-constructive research and its qualitative method is based on data theory as the foundation for data analysis. Sampling is available and among people with master's degree and above in a theoretical way due to data saturation. In order to collect data, a semi-structured interview was conducted with 22 elites of Kermanshah province. The findings of the research included 340 primary concepts, 67 sub-themes and 18 main themes, the core category of which is "realization of the blood culture of peace" according to causal conditions (4 themes), contextual conditions (5 themes), intervening conditions (4 theme), strategies (4 themes), consequences (2 themes) were created and the final model of the research was presented.

Keyword: Peace blood, crime reduction, Kermanshah province, elites, foundational data theory, paradigm model.

